ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨੀ)

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ

ਤਰਲੋਚਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

International Publishers
of Indian Languages

Representative Office :
33 old oak Lane
Levittown, NY -11756
(U.S.A)

Deen Duni De Malik

Guru Nanak Dev ji

by : Tarlochan Singh

Title designed by T. Singh

ISBN : 978-81-7914-976-8

Edition : 2018

Price : Rs. 100

Published by :

Tarlochan Publishers
3236, Sector 15-D, Chandigarh
Mob: 98146-73236, Tel. 0172-4613236
E-mail : tpublishers3236@gmail.com

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਲੇਖਕ : ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਤਰਲੋਚਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-160015
ਪੇਸ਼ਕਸ਼- ਰਘਬੀਰ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ

550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ

ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :

1. ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ (ਬਾਲ-ਸਾਹਿਤ)-2014
2. ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ (ਸਭਿਆਚਾਰ)-2014
3. ਸ਼ੈਤਾਨ ਮੁਰਗਾ (ਬਾਲ-ਕਹਾਣੀਆਂ)-2014
4. ਵਿਚਾਰੇ ਗਧੇ (ਬਾਲ-ਕਹਾਣੀਆਂ)-2014
5. ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸ਼ੇਰੂ (ਬਾਲ-ਕਹਾਣੀਆਂ)-2015
6. ਚਲੋ ਹੱਸੀਏ (ਸੁਪਰਹਿੱਟ ਜੋਕਸ)-2015
7. ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਫ਼ਰਾਕ (ਬਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ-ਸੰਪਾਦਨਾ)-2015
8. ਵਾਹ ਟਿੰਗੂ (ਬਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ-ਸੰਪਾਦਨਾ)-2015
9. ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ (ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ)-2018
10. ਛਠਮ ਪੀਰ (ਜੀਵਨੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)-2018
11. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲਿਆ (ਜੀਵਨ ਕਥਾ)-2018

ਆਗਮਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1469 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਵਤਾਰ-ਪੁਰਬ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ, ਪਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਹ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਾਮਾ ਰਾਏ ਕੋਲ 'ਪੱਠੇਵਾਲ' ਸੀ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 'ਡੇਰਾ ਸਾਹਿਬ' ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ 'ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਾਸ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਬੜਾ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਅਮੀਰ ਸਨ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਤਾਨ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਨਾਨਕੀ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਤਾਂ ਨਾਨਕੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹਣ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਦਾਈ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਅਨੋਖਾ ਬਾਲਕ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਦਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅਦਭੁੱਤ ਚਾਨਣ

ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸਮਾਦ-ਮਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਹ ਬਾਲਕ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਉਹ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਚਿੱਤਰ ਬਾਲਕ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ। ਹਾਕਮ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ 'ਨਾਨਕੀ'। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਵਾਰੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਸਦਾ ਨਿੱਕਾ ਵੀਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਲਕ ਦੀ ਇਸ ਅਨੋਖੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਜਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉੱਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਘੁੱਪ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਛਾ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਹਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ।

ਕੁੰਡਲੀ

ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁੰਡਲੀ (ਜਨਮ-ਪੱਤਰੀ) ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਪੰਡਿਤ ਅੱਗੇ ਹੀ ਬੜਾ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਅਲੌਕਿਕ ਬਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦਾਈ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਉਸ ਬਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਦਭੁੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਸਕੂਨ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਪੰਡਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਬਾਲਕ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜਲਵਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਬਾਲਕ ਵਿਚਲੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਰੱਬੀ-ਰੂਪ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਰ ਝੁਕਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਚਰਨ ਛੂਹਣ ਵਿਚ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਗ ਸਮਝਿਆ ਕਰਨਗੇ।"

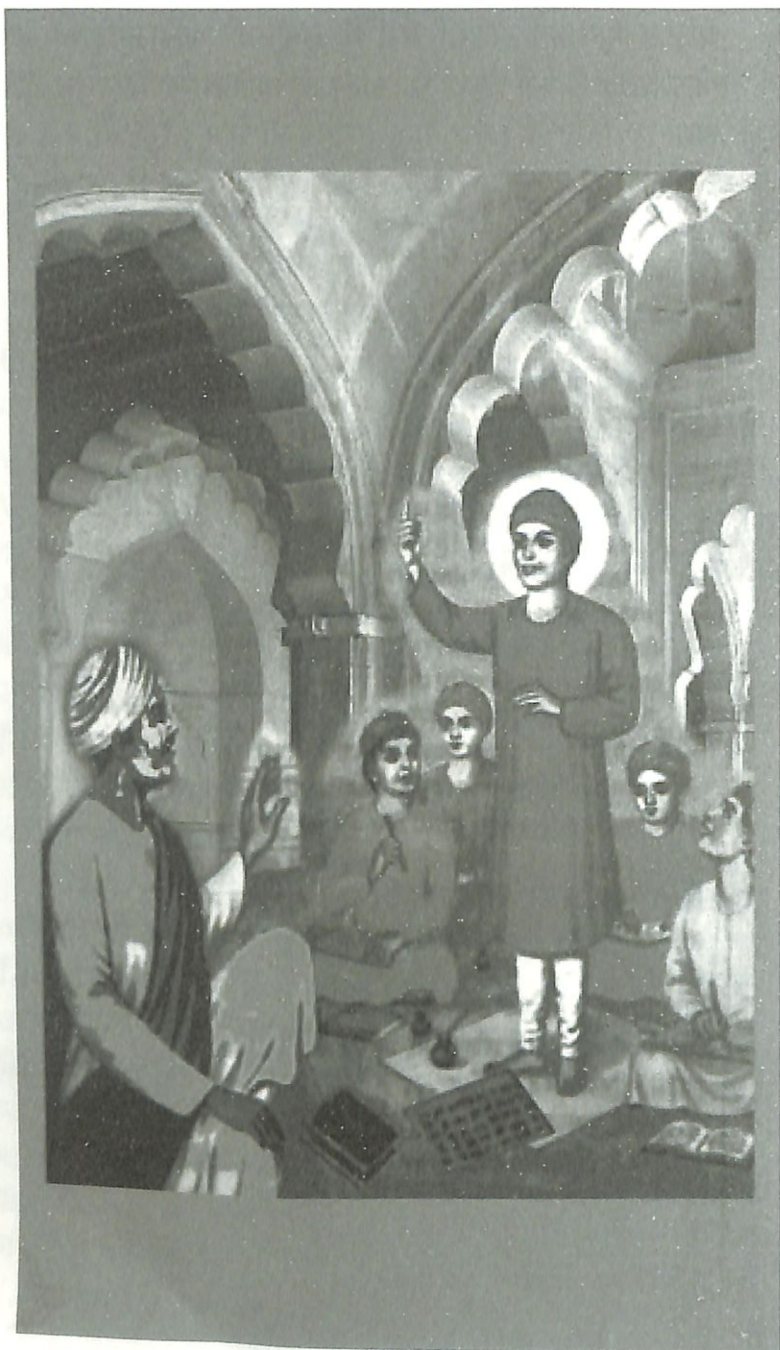
ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਆਪਣੀ ਜੰਤਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਬਾਲਿਕਾ ਨਾਨਕੀ ਵੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਉਹ ਵੀ ਬੈਠ ਗਈ। ਪੰਡਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਦੀਆਂ ਅਨੋਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਅਹਿਲਕਾਰ ਵੀ ਆ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਸੱਚ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਜੁੜ ਗਏ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ।

ਪੰਡਿਤ ਆਪਣੀ ਜੰਤਰੀ ਵੇਖ ਕੇ ਨਛੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਪੱਤਰੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ 'ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ' ਕਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਭੈਣਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਦਾ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੇ ਪੁੱਤਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿੱਦਿਆ

ਜਦ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਾਂਧੇ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਚਾਅ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਡਿਤ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ- "ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਏਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਾਲਕ ਏਨਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਝੱਟ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।"

ਪਰ ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਹਾਲੇ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪੱਟੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਏਨੇ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਸਰ ਗਏ। ਪਾਂਧਾ ਬੜਾ ਚਿਰ ਬਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਦ ਪੱਟੀ ਪੂਰੀ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੇਖੇ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਏਨਾ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ? ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੱਟੀ ਲਿਖ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਗਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਜਦ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹ ਪਾਂਧੇ ਕੋਲ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਪਾਂਧਾ ਆਪ ਉੱਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੱਟੀ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੱਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਾਂਧਾ ਪੱਟੀ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਬਾਰਤ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਨੂੰ ਸਿਖਾਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਬਰੀਕ ਕਲਮ ਨਾਲ

ਛੰਦਾ-ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਂਧਾ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਪੱਟੀ ਉਤੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਰ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿੱਦਿਆ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੱਤਰੀ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਆਦਰਯੋਗ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੋ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਧੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਕਿਹਾ- "ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਤਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਦੇਵੋ ਜਿਹੜੀ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਵੇ।" ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੌਲਵੀ ਪਾਸੋਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨੀ

ਜਦ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਵੀ ਪਾਸ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਹਕੂਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵੀ ਛੇਤੀ ਸਿੱਖ ਲਈ। ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ ਸਨ। ਮੌਲਵੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦੀ ਲਿਆਕਤ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ- "ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਜੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਪਾਕ ਇੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਜ਼ਹਬ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹਨ, ਪਰ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਇਕ ਰੱਬ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ? ਉਸ ਇਲਮ ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕਠ-ਪੁਤਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚੀ ਤਾਲੀਮ ਤਾਂ ਓਹੋ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ-ਪਾਕ ਨਾਲ ਜੋੜੇ, ਅਸੀਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣਾ ਸਿੱਖੀਏ।"

ਮੌਲਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਉਸਤਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ਬਣ ਗਏ ਹੋ।"

ਮੌਲਵੀ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਏਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਕੋਈ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ-ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੱਚ ਦਾ ਧਰਮ ਚਲਾਉਣ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਨੇਊ ਦਾ ਧਾਗਾ

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਿਨ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਕਾਂ-ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਵਾਸਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੋ ਗਈ। ਹਲਵਾਈ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਮਿਥੇ ਦਿਨ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਪੰਡਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਉੱਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਚਿਟਾਈ ਵਿਛਾਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਇਕ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚੀ ਅਤੇ ਆਪ ਚਿਟਾਈ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਆ ਕੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੰਡਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦੀ ਜਨੇਊ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਪੰਡਿਤ ਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ?"

ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਦੇਖ ਬੇਟਾ! ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਰਹਿਤ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਉਹ ਨੀਚ ਹੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨੇਊ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਸੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਦਮੀ ਸ਼ੂਦਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਡਿਤ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਉੱਚਿਤ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ। ਨੀਚ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਉਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨੀਚਾਂ ਵਾਲੇ

ਭੈੜੇ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਕ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਇਹ ਧਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ?"

ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਦ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਤਦ ਤਕ ਮੈਂ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗਾ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਜਨੇਊ ਦਾ ਧਾਗਾ ਫੜਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਪਾਹ ਦੇ ਰੂੰ ਨੂੰ ਕੱਤ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਗਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਮੈਲਾ ਹੋ ਕੇ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਜਨੇਊ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇ, ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਐਸਾ ਕੋਈ ਜਨੇਊ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੈਨੂੰ ਪਾ ਦੇਵੋ।"

ਪੰਡਿਤ ਲਾ-ਜਵਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਉਹ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ- "ਆਤਮਾ ਦਾ ਜਨੇਊ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਦੇਵੋ ?" ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਇਸ ਜਨੇਊ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਇਆ-ਰੂਪੀ ਕਪਾਹ, ਸੰਤੋਖ-ਰੂਪੀ ਸੂਤ, ਜਤ-ਰੂਪੀ ਗੰਢ ਅਤੇ ਸਤ-ਰੂਪੀ ਵੱਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਤਮਾ ਦਾ ਜਨੇਊ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਨੇਊ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੀਚ ਜਾਤ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਸਵਰਨ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਭਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ-ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ। ਪੰਡਿਤ ਕੋਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਮਹਿਤਾ ਜੀ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਜਨਮ-ਪੱਤਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਨਾਨਕ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਮੱਤ ਚਲਾਏਗਾ, ਜੋ ਭਰਮਾਂ-ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੇ ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੱਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਜਨੇਊ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ।"

ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਨ ਭੇਜਣਾ

ਜਦ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਜਾਂ ਮੌਲਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਹੱਦ ਤਕ ਹੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਆਪ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੀ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

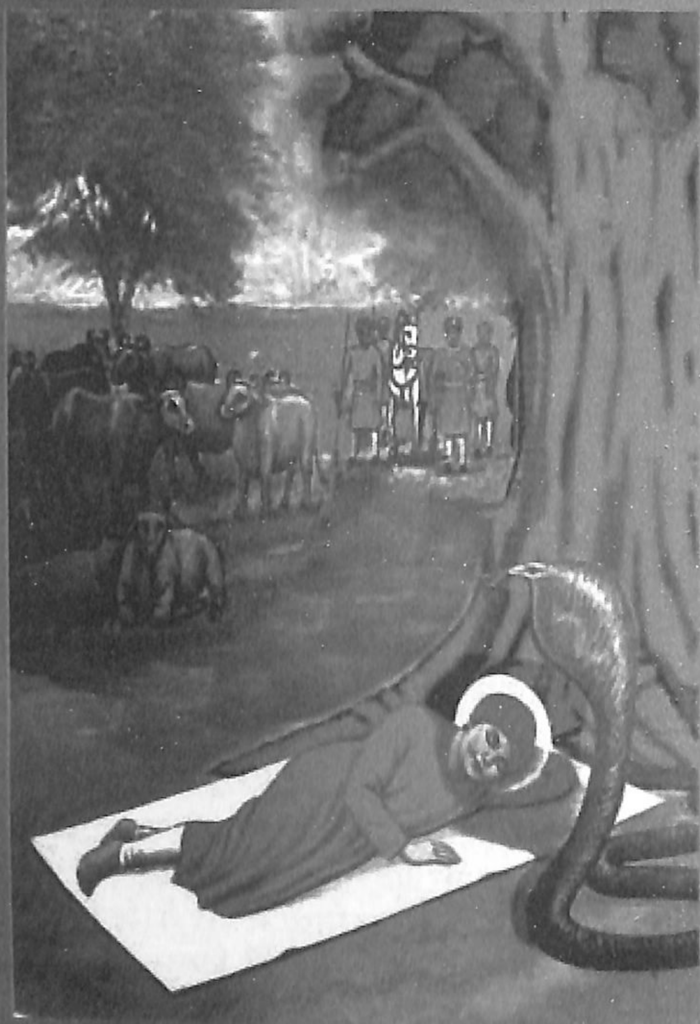
ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਈ ਗਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਮੰਨ ਗਏ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਮਕੱਈ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਚਟਮ ਕਰ ਗਈਆਂ। ਜਦ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖੇਤ ਉੱਜੜਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਕਮ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਮੰਗਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕਰਿੰਦੇ ਨੂੰ ਖੇਤ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕਰਿੰਦੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖੇਤ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਿਸਾਨ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਦੀ ਛਾਂ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਚਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਰੀਆਂ-ਹਰੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਨ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਤਕ ਉਹ ਮੱਝਾਂ-ਗਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਜਦ ਅਤਿ ਗਰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵੱਡੇ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਜਿਥੇ ਮੱਝਾਂ-ਗਾਈਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰਦੀਆਂ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਬੈਠਿਆਂ-ਬੈਠਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੇਟ ਵੀ ਜਾਂਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਦਰੱਖਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਧੁੱਪ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇਕ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਧੁੱਪ ਪੈਂਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਫੰਨ੍ਹ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਛਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਬਾਹਰਲੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਪ ਨੂੰ ਫੰਨ੍ਹ ਖਿਲਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤ੍ਰਬਕ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਥੇ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਇਸ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਨੇ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੱਟ ਲਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਨਕ ਵੀ ਹਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।"

ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਡਾਂਗ ਲੈ ਕੇ ਉਧਰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਜਦ ਸੱਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲ ਕੋਈ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਰ ਖਿਸਕ ਗਿਆ। ਏਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ

ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ 'ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਵੇਖੋ! ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੁੱਖੜੇ 'ਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਇਸ ਫਨੀਅਰ ਨਾਗ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਜਰੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣਾ ਫੰਨ੍ਹ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਛਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਜਦ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਦਰ ਨਾਲ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਿਆ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ- "ਹੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਣ। ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ। ਕਲਿਆਣ ਭਜਨ-ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।"

ਓਸੇ ਦਿਨ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਮਹਿਤਾ ਜੀ, ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਲੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨੌਕਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ।"

ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਫਿਰਨ-ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਵੀ ਲੱਗਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲਾਭ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ- "ਪੁੱਤਰ! ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਤੇ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਮਾਲ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਵੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਵੇਚ ਕੇ ਚੰਗਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਹੋਵੇ।"

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚੂਹੜਕਾਣੇ' ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਥੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਇਕ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਵੇਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਧੂਆਂ-ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਓਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਏ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਖਰਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਿਆਂ-ਨੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੌਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਰ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਇਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਸਾਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਰਕਮ ਦੇ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪੇ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।" ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਰਕਮ ਕੋਈ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਰਕਮ

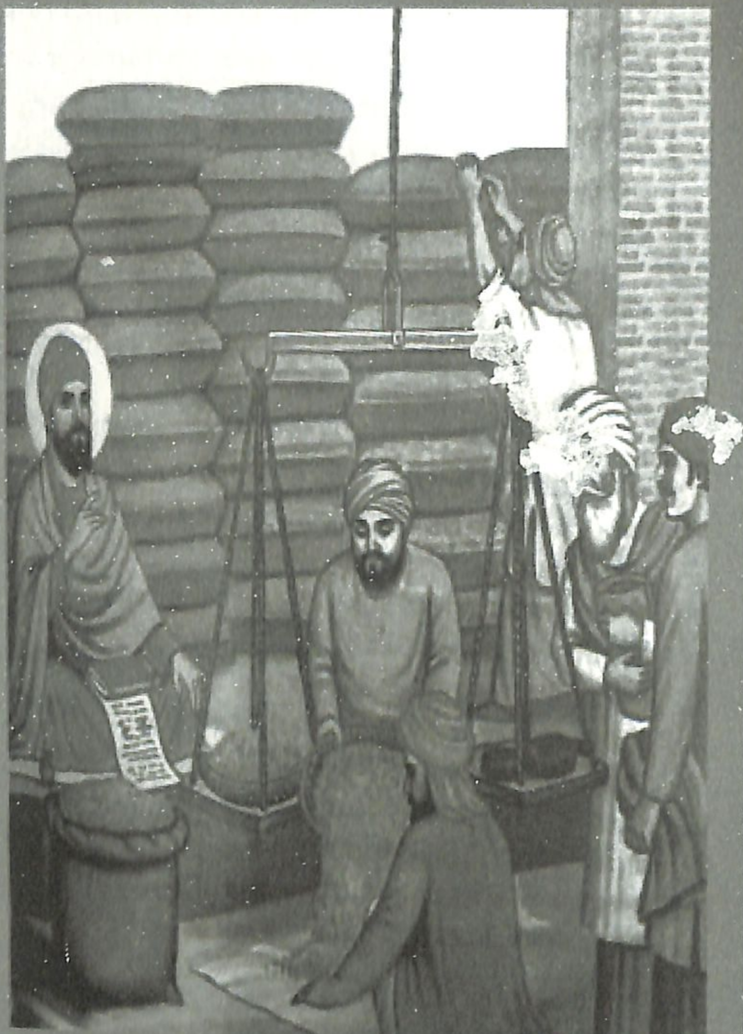
ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਅੰਨ-ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਛਕੋ। ਪਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਓਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਖਰੀਦੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਟਾ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਝੀਊਰੀ ਕੋਲੋਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਵਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਦਾਲ-ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਇਕ ਗੱਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ, ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਦਾਲ-ਰੋਟੀ ਲੱਦ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦਾਲ-ਰੋਟੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਖੁਆਇਆ ਅਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ। ਪਿੰਡ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਛੁਪ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਜਦ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚਪੇੜ ਕੱਢ ਮਾਰੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਵਿਆਹੀ-ਵਰੀ ਧੀ ਨੂੰ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਭਰੇ-ਪੀਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਏ।

ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ- "ਮਹਿਤਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਮਾਮੂਲੀ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਬਦਲੇ ਤੁਸਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਆਹ ਲੋ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵਾਸਤੇ ਐਸੀ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।"

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਜੈ ਰਾਮ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ 'ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ'

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਜਿਣਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਹਾਕਮ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਭਲਾਪੁਰਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ। ਉਸ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੈ ਰਾਮ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਸਾਕ ਜੈ ਰਾਮ ਲਈ ਮੰਗ ਲਿਆ। ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜੈ ਰਾਮ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਲੈ ਗਏ। ਫਿਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਹੀ ਲੈ ਜਾਣ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਸਕਣ।

ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਮੋਦੀ ਲਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਰਸਦ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਏਥੇ ਉਹ ਪੂਰਾ ਤੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਛੋਟਾ-ਵੱਡਾ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਵੇਰੇ ਸੁਵੱਖਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਬੇਰੀ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੇਰੀ ਹਾਲੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਏਥੇ ਇਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ। ਉਹ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਇਥੇ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ 'ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਰਾ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਤੋਲ ਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਜਦ ਤੇਰਾ ਦੇ ਹਿੰਦਸੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਚੌਦਾਂ ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਬਲਕਿ 'ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਰਾ' ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਦਿਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਜੰਗਲ ਦੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵਜੋਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਉਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਛੱਡਦੇ। ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਈਰਖਾਲੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ ਲੁਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਵਾਬ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ 'ਚ ਇਕ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਰੁਪਏ ਵੱਧ ਨਿਕਲੇ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਨਖ਼ਾਹ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਖਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਸੋਈ-ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ 'ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਗਿਆ।

ਵਿਆਹ

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਰਤੀਲੇ ਅਤੇ ਸੁਲਝੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਈਆ ਜੈ ਰਾਮ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਿੰਤਤ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਵਿਹਲਾ ਸਮਾਂ ਸਤਸੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਬਿਤਾਅ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸਾਦਾ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਣ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਵਿਚ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਿਸਰ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਵਾਸਤੇ ਧਨ ਵੀ ਜੋੜੇਗਾ।

ਬਟਾਲੇ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਮੂਲ ਚੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਜੈ ਰਾਮ ਦਾ ਵਾਕਿਫ਼ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੀ। ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮੂਲ ਚੰਦ ਝੱਟ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ- "ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੱਲ।"

ਜੈ ਰਾਮ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਖਿਆਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ, ਪਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਖਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਮਹੂਰਤ ਕਢਵਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਦਾ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ 24 ਜੇਠ ਸੰਮਤ 1544 ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਜੰਞ ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਊਠਾਂ 'ਤੇ ਬਟਾਲੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਜਿੱਥੇ ਜੰਞ ਨੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ਓਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਖੜੀ ਸੀ। ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਮੰਜੇ ਕੰਧ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਲਵੋ, ਇਸ ਕੰਧ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦ ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੰਧ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗੇਗੀ।" ਉਹ ਕੰਧ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਡਿੱਗੀ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਰਾਤ ਵੀ ਅਨੋਖੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨਾਢ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲੰਗੋਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਬਟਾਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਅਜਿਹੀ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਆ ਗਏ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਮਕਾਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਤਲਵੰਡੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਏਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ (ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ 9 ਸੰਮਤ 1551) ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ (19 ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ 1553) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਲਵੰਡੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਲੋਕ ਧੁਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਗੀਤ ਸਿੱਖਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸੁਰੀਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ। ਮਰਾਸੀ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤੋਹਫ਼ਾ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਤੋਹਫ਼ਾ ਮੰਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਦਿੱਤੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਉਹ ਰਬਾਬ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਾਜ਼ ਉਸ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪੱਕਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਸੀ।

ਬਸ ਹੁਣ ਕੀ ਸੀ, ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ, ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਾ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਕ ਚੰਗਾ ਰਬਾਬੀ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀਆ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਨ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਕਰਦਾ।

ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦਾ ਕੌਤਕ

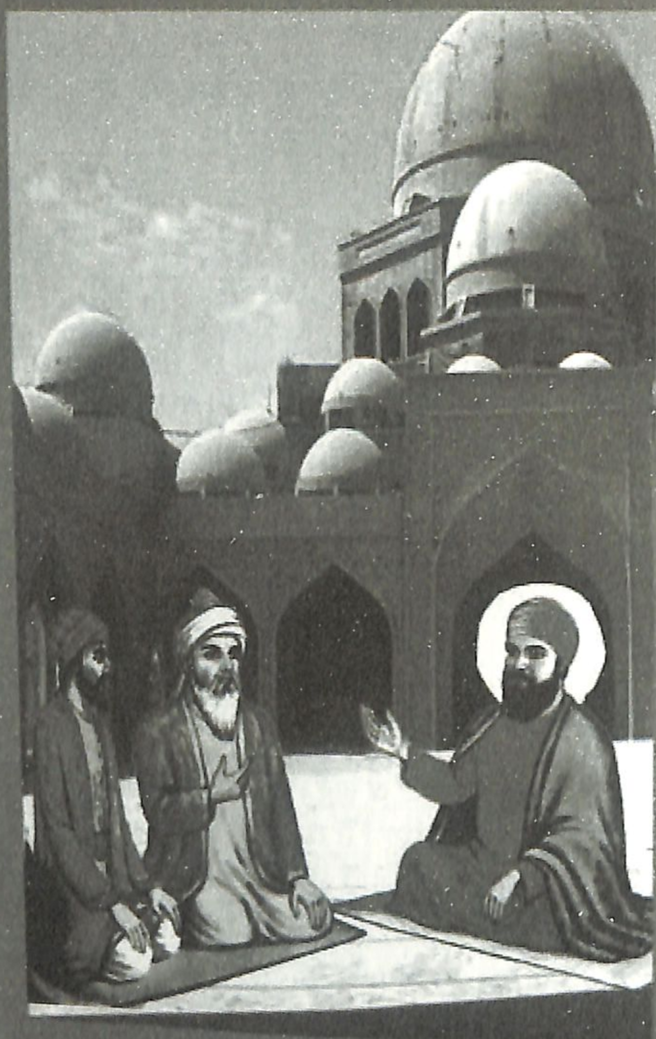
ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਗਭਗ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਫੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰੇ ਅਤੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਵੀ ਨਿਕਲੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਆਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੱਜਦੇ ਨਦੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖ਼ਬਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਟੋਭੇ (ਟੁੱਭੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਭੇਜੇ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਲੋਕ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਓਥੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਭ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ "ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ।" ਨਵਾਬ ਨੇ ਕੁਝ ਨੌਕਰ ਭੇਜੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਵਾਬ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ- "ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ।"

ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਚੁਕਤਾ ਕਰਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ। ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਉਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਦ ਨਮਾਜ਼ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁੱਪ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਨਮਾਜ਼ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੋਵੇਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭਿੰਨਤਾ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ? ਹੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।" ਕਾਜ਼ੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਇਹ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਝੁਕਦੇ ਅਤੇ ਉੱਠਦੇ ਵੀ ਰਹੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਘੋੜੀ ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਸੂਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵਛੇਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਉਸ ਵਛੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਭੁੜਕਦਾ-ਭੁੜਕਦਾ ਖੂਹ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਦਾ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਚਲੋ ਜੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ ਸੀ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲੇ- "ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਕਦੋਂ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਦੱਸੋ ਉਹ ਤਾਂ ਕਾਬਲ ਪੁੱਜੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ?"

ਜਦ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਔਲੀਆ ਜਾਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨਵਾਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਜਦ ਨਵਾਬ ਹੀ ਝੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਾਜ਼ੀ ਕੌਣ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਯਾਤਰਾ ਉੱਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਪੰਧ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਰਬਾਬੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਪੈਂਡਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੜਦੀ-ਬਲਦੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਉਹ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਕਾਰੀਗਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਸਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਔਜ਼ਾਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖਲੋ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲ ਵੇਖੋ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਏਨਾ ਗਲਤਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਜਦ ਆਪਣੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਕੁਝ ਹਿਲਜੁਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿਰ ਚੁੱਕਿਆ। ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਚਿਹਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਆਓ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ ਬਿਰਾਜੋ।" ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸੰਕੇਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਉਹ ਇੰਝ ਬੈਠ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹੋਣ।

ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਕੁਝ ਅੰਨ-ਪਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ 'ਹਾਂ ਜੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਇਕ ਪੀਹੜੀ ਡਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਰ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹੋ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਤਾਜ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਣਾ ਠੀਕ ਹੈ।" ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣੇ ਲੱਗੇ- "ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵੀ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੇ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੋਧਰੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਉਤੇ ਸਾਗ ਪਾ ਕੇ ਲੈ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਝੱਟ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਪਰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੁਰਕੀ ਭੰਨਣ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਨੀ ਸਖ਼ਤ ਰੋਟੀ ਕਿਵੇਂ ਖਾਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਧੀਆ ਖਾਣੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ, ਉਹ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਵਾਦ ਨਾਲ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੀ ਬੁਰਕੀ ਤੋੜੀ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਤੀ ਸਵਾਦੀ ਲੱਗੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਏਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਸਤਸੰਗ ਸੀ ਜਦ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ

ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚ ਮਲਕ ਭਾਗੋ, ਓਥੋਂ ਦੇ ਨਵਾਬ ਦਾ ਕਾਰਮੁਖ਼ਤਿਆਰ ਸੀ, ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਧਨ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਬ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਸੰਤ-ਮਹਾਤਮਾ ਇਸ ਭੋਜ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁੱਜਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਪਕਵਾਨ ਲਹੂ-ਭਿੱਜਾ ਹੈ। ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੜਕਾਇਆ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ।

ਮਲਕ ਭਾਗੋ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਸੈਂਕੜੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ ਤਾਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਬੜੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਅਸੀਂ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ।" ਫਿਰ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਪਕਵਾਨ ਨੂੰ ਲਹੂ-ਭਿੱਜਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਈ ਮਣ ਘਿਓ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਫਿਰ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉੱਚ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਖੋਹੀ ਰੋਟੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿੰਨਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਚੂਸ ਕੇ ਬਣੀ ਹੈ, ਲਹੂ ਦੇ ਘੁੱਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਘਿਓ ਦੇ ਭਿੱਜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਹੂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਜੇਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਿਤ ਕਰੋ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਛਕੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੁਝ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸੁੱਕੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਮੰਗਵਾਓ।" ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਮੰਗਵਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਵਧੀਆ ਪਕਵਾਨ ਵੀ ਇਕ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਫੜ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਇਕ ਮਾਲ੍ਹ ਪੂੜਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਸਿੰਮਿਆ ਅਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਮਾਲ੍ਹ ਪੂੜੇ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗੇ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੇ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਅੱਜ ਤਕ

ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਿਰਤੀ, ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਛ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਥੂਹ-ਥੂਹ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਵੀ ਮਾਣ ਹੁਣ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਠੂੰਗਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਵੰਗਾਰਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਜਾਤਾਂ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸੈਦਪੁਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਚਲ ਪਏ। ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਐਸੇ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਤੁਲੰਭਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਗਰ ਸ਼ਾਹ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੰਦਰ ਬਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮਸੀਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਚੁਬਾਰੇ ਅਤੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕਮਰੇ ਸਨ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਵੇਲੀ ਵੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਦੋ ਸੇਵਕ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਰਾਹੀ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨਾਮੀ ਠੱਗ ਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਦਾ ਸਫੇਦ ਵਸਤਰ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਸਬੀਹ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਰੁਦਰਾਖ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਏ-ਗਏ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮਸੀਤ ਬਣਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਬੜਾ ਕਮੀਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੰਨ-ਪਾਣੀ ਖਾ ਕੇ ਜਦ ਮੁਸਾਫਿਰ ਸੋਹਣਿਆਂ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਂਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਮਾਲ-ਧਨ ਹੁੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬਣੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਧਨ ਉਸਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਦ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬੜੇ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਜਲਾਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੀ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਦਾਬ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਜੀ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਸੱਜਣ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਸੱਜਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਜਣ ਮੱਲ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਸੱਜਣ ਹਾਂ।"

ਉਸ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਲਿਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ-ਮੂੰਹ ਧੁਆ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਤੇ। ਸੱਜਣ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਮੁਰਗੀ ਟੱਕਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰੀ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਨੌਕਰ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਭੋਜਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਭੋਜਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਚਿੱਤ ਕੁਝ ਲਲਚਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ।

ਜਦ ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਸੱਜਣ ਨੇ ਏਨੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੈਰ ਪੁੱਟਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸੱਜਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸੁਰੀਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੋਲ ਸਨ ਉਹ ਤਿੱਖੀਆਂ ਸੂਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਚੁਭ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਬੋਲ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਝੂਠੇ

ਦਿਖਾਵੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਮਨ ਠੱਗੀਆਂ, ਪਾਪਾਂ, ਵੈਲਦਾਰੀਆਂ, ਬਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਦਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਬੰਦਾ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਲੁਕ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਲੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਏਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦਾ ਪਿਘਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਇਹ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਮਹਿਲ ਢਾਹ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰੋ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਨਾ ਵਿਸਾਰੋ। ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ-ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਸਮਝੋ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੋਏ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰ ਗਏ। ਸੱਜਣ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਕੰਬ ਉੱਠਿਆ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ- 'ਇਸ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਤਪੱਸਵੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਬੁੱਝ ਲਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਨੰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਬੱਸ ਏਹੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਸਕਦਾ ਹੈ।' ਉਸਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਵੋ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਮਾਰਗ ਪਾਵੋ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਧਨ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਜਾਣਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਢੰਗ ਵੀ ਬੜਾ ਨਾਟਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂਦੇ ਜਦ ਕਿ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜੀਬੋ-ਅਜੀਬ ਲਿਬਾਸ ਪਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਉੱਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਾਧੂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਸੇਵਕ ਵੀ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਆਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੇਗ ਲਿਆ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ ਏਨੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਦੂਰ ਤਕ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਨਹਾਉਂਦਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠਿਆਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਖਾਣਾ ਪਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜੇ-ਭੱਜੇ ਆਏ। ਉਹ ਬੜੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਧਰਿਆ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਮਾਸ ਪਕਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਮਾਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਹੋਰ ਅੱਗ-ਬਗੂਲਾ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਸੀਂ ਮਾਸ ਪਕਾ ਕੇ ਇਹ ਧਰਤੀ ਅਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਤੀ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਂ ਅਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਸੈਨਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਝੁਕ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗੱਫੇ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ 'ਖ਼ੁਸ਼ਵੰਤ ਘਾਟ' ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਲ-ਮਲ ਇੰਝ ਧੋ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿਨ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਅ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਅਤੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫੋਕੇ ਵਹਿਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਨਾਟਕੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਂਹ ਕਰਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਨਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੂਰਜ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲੋਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਭਾਈ ਸੱਜਣੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਲਾਭ ਹਿੱਤ ਏਧਰ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋ ?" ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਬੋਲ ਉੱਠੇ- "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ- "ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਹਨ ?"

ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਉਹ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਫ਼ਾਸਲਾ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਲੱਖਾਂ–ਕਰੋੜਾਂ ਕੋਹ ਦੂਰ ਹੋਵੇ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ– "ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ–ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।" ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟੀ ਗਏ, ਸੁੱਟੀ ਗਏ। ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਤੁਸੀਂ ਸਾਥੋਂ ਤੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਕਿੱਥੇ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹੋ।" ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਕੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਵੇਖੋ ਭੱਦਰਪੁਰਸ਼ੋ, ਮੈਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਕਿੰਨਾ ਸੋਕਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਓਧਰ ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਸੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਏਧਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹੋ।" ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸੁਕਤਾ ਹੋਰ ਵਧੀ ਤੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ– "ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤ ਇੱਥੋਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਹਨ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ– "ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਇਹੋ ਕੋਈ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਕੋਹ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੋ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਭਈ ਭਲਿਆ ਪੁਰਸ਼ਾ ਤੂੰ ਏਨਾ ਸਿੱਧਾ ਏਂ, ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਤੂੰ ਬੁੱਕਾਂ ਨਾਲ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਏਂ ਉਹ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੜ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਖੇਤਾਂ ਤਕ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁੱਟਿਆ ਪਾਣੀ ਦੂਸਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸੁੱਟਿਆ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਕੋਹ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਧਾਰਣ ਸਵਾਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੋਚੀਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਹੀ ਠੱਗਦੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਆ ਲੱਗੇ।

ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਜੌਹਰੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਦਮੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਾਣ–ਪੀਣ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਵਾਂ।" ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ– "ਤੈਨੂੰ ਦਮੜਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ? ਆਹ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਹੀਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਵਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਲੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੈਸੇ ਵੱਟ ਲਵੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਖਰੀਦ ਲਵੀਂ।"

ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਹੀਰਾ ਵੇਖ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਫਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਦੁਕਾਨ ਵੇਖੀ। ਉਹ ਹੀਰਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਹੀਰਾ ਵੇਚ ਕੇ ਕੁਝ ਫਲ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹੀਰਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਇਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਕ–ਦੋ ਫਲ ਲੈਣੇ ਆਂ ਤਾਂ ਲੈ ਜਾ।" ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀਰਾ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਪੰਸਾਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਮੈਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਵੇਚ ਕੇ ਕੁਝ ਬਦਾਮ ਛੁਹਾਰੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਜਦ ਪੰਸਾਰੀ ਨੇ ਹੀਰਾ ਫੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਲਾਲ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕੱਢ। ਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਲੱਗਦਾ ਏਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਦੋ–ਚਾਰ ਬਦਾਮ ਲੈਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੁਫ਼ਤ ਲੈ ਜਾ।"

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀਰਾ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਦੀਆਂ ਸਭ ਵੱਡੀਆਂ–ਵੱਡੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਹੀਰੇ ਬਦਲੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਦ ਉਹ ਘੁੰਮ–ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਜੌਹਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਅਸਲੀ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ

ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦੇਗਾ। ਫਿਰ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀਰਾ ਫੜਾਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਨੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਇਕ-ਟਕ ਉਸ ਹੀਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਹੀਰੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਹੀਰਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸ ਹੀਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾ ਦੇਵੀਂ।"

ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਸ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਇਹ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਜੌਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਆ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਮੁਫ਼ਤ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ।" ਮਰਦਾਨਾ ਜਦ ਰੁਪਏ ਵਾਪਿਸ ਕਰਨ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਕੋਲ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਪਾਸੋਂ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਰੱਬੀ ਰੂਪ ਸੰਤ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਭਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰੁਪਏ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।"

ਜਦ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨੇ ਪਿੱਛੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਨੌਕਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸਨ। ਨੌਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਾਮਰੂਪ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਟਨੇ ਵਿਖੇ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਲਿਸ ਰਾਏ ਜੌਹਰੀ ਨੂੰ ਪਟਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪ ਕੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਬਿਹਾਰ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਾਮਰੂਪ ਪੁੱਜੇ। ਕਾਮਰੂਪ ਵਿਖੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਜਾਦੂਗਰ ਕੋਲੋਂ ਜਾਦੂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਜਾਦੂਗਰ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ, ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੇਖਦੀ ਸੀ ਉਹ ਉਸਦਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਣੀਆਂ ਸਨ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ, ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਅਤੇ ਤਪੱਸਵੀ ਉਸ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾ ਰੱਖੇ ਸਨ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਜਮਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਦੀ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਖਾ-ਪੀ ਆਵਾਂ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਕਾਮਰੂਪ ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਸੁਚੇਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਜਾਦੂਗਰ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਨਾ ਜਾਵੀਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਐਸੀ ਬਿਪਤਾ ਆ ਵੀ ਬਣੇ ਤਾਂ 'ਸਤ ਕਰਤਾਰ, ਸਤ ਕਰਤਾਰ' ਕਰਦਾ ਰਹੀਂ, ਫਿਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮਰਦਾਨਾ ਜਦ ਕਾਮਰੂਪ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਹਰ ਵਸਤੂ ਹੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ-ਮਾਣਦਾ ਰਾਣੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਜਦ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬੜੇ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਅੱਗੇ

ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਜਲੌਅ ਨੂੰ ਵੇਖ ਉਹ ਉਸ 'ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਖਾਣਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਜਦ ਮਰਦਾਨਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਚੁੱਕਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਨਾਚ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਦੂਮਈ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ, ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਹੜਾ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰਾਂ ਦਾ ਥੱਕਿਆ ਸੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ 'ਸਤ ਕਰਤਾਰ, ਸਤ ਕਰਤਾਰ' ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਫਿਰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਜਦ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਿਆ ਤੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਏ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਬੜੇ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬੌਂਦਲ ਗਈ। ਕਿੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਾਦੂਮਈ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਲਿਆਈਆਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਨਾ ਤੱਕਿਆ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਉਤੇ ਉਹ ਨਾਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੰਬਲੀ ਵਿਚੋਂ ਰਬਾਬ ਕੱਢੀ ਜਿਹੜੀ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਛੱਡ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੁਣਕਾਇਆ। ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਦ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆ ਚਰਨੀਂ ਪਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾਸੀਆਂ ਨਾਚ-ਗਾਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਵੀ ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ਬੈਠੀ। ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆ ਪਈ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਗਈ।

ਤਲਵੰਡੀ ਵਾਪਸੀ

ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ, ਉਹ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਉੱਘਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀ ਹਿੰਦੂ, ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਰ ਬੱਚਾ-ਬੱਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਸੀ।

ਜਦ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉੱਮਡ ਪਿਆ। ਜਦ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਅਤੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅਦਭੁੱਤ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦੇ ਵਾਰਨੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਤੋਹਫ਼ੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੀੜਿਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਹ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵੱਲ ਚਲ ਪਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁਣ ਉਹ ਲੰਘਦੇ ਸਨ ਲੋਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਲਾਹੌਰ ਵੀ ਭਾਈ ਮਨਸੁੱਖ ਦੇ ਘਰ ਉਹ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾ ਪੁੱਜੇ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਜਮਾ ਲਿਆ। ਜਦ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ

ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਵਿਖੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹੇ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਯਾਤਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ, ਉਹ ਹੀ ਸਭ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ-ਦਾਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਿਲਨ-ਵਿਛੜਨ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਿਕ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪੰਧ 'ਤੇ ਚਲ ਪਏ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ।

ਕੋਹੜਾ ਫ਼ਕੀਰ

ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਪਾਕਪਟਨ, ਦਿਆਲਪੁਰ, ਕੰਗਣਪੁਰ ਆਦਿ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਦੁਖੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਇਕ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜੇ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਝੁੱਗੀ ਵੇਖੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਉਸ ਝੁੱਗੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਸ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕੋਹੜਾ ਫ਼ਕੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਲੋਕ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਭਲੇਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਦ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਢੁਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਹੀ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਕੋਹੜੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਝੁੱਗੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਭਾਈ ਸੱਜਣਾ, ਅਸੀਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਰਾਤ ਤੁਹਾਡੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਕੱਟਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।"

ਕੋਹੜਾ ਫ਼ਕੀਰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਝੁੱਗੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਢੁੱਕਦਾ, ਇਹ ਐਸਾ ਕੌਣ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੱਜਣਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ? ਜਦ ਉਸ ਝੁੱਗੀ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹ ਬਾਹਰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਚਿੱਤਰ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਗੁਰਮੁਖਾ ! ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਕੱਟਣੀ ਹੈ, ਕੀ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?" ਕੋਹੜੇ ਫ਼ਕੀਰ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਫ਼ਰਕੇ ਪਰ ਉਹ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਇਕ-ਟਿਕ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੱਕਣੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜੀਬ ਝਰਨਾਹਟ ਛਿੜ ਗਈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਕੋਹੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਤੰਦਰੁਸਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ, ਸਾਰੇ ਉਸਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਬੋਲੇ, "ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ! ਜੇ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਝੁੱਗੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ ਵਿਛਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਛੇੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਕੋਹੜੀ ਫ਼ਕੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਹੜ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਹੜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲੇ- "ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਠੀਕ ਠਾਕ ਏਂ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਏਨੀ ਦੂਰ ਝੁੱਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਏਂ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੀ ਦੱਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਬਦਕਿਸਮਤ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ ਝੁੱਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਉਸ ਦੂਰ ਪਏ ਠੂਠੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਭਾਈ! ਤੂੰ ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੀਚ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਗਏ ਹਨ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਕੋਹੜ ਅਸੀਂ ਵੀ ਵੇਖੀਏ।" ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਰੋਗ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਮਿੱਤਰਾ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਉਹੋ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਕਰਨਗੇ।"

ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗ਼ੌਸ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਹੜੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਕੇ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਕੋਲ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹਮਜ਼ਾ ਗ਼ੌਸ ਨਾਮੀ ਉੱਘਾ ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਪ ਅਤੇ ਚਿਲ੍ਹੇ ਸਾਧੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖੱਤਰੀ ਸੇਠ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਪੀਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖ਼ਸ਼ੋ। ਉਸ ਨੇ ਪੀਰ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕਰਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁੱਤਰ ਪੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸੇਠ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗ਼ੌਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਪੀਰ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁੱਤਰ ਤੁਹਾਡੇ ਡੇਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਵੋ, ਮੈਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ।"

ਪਰ ਪੀਰ ਉਸ ਸੇਠ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੜਕਿਆ– "ਮੈਂ ਇਸ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਏਥੇ ਛੱਡ ਜਾ ਤੇ ਚਲਦਾ ਬਣ।" ਪਰ ਸੇਠ ਫਿਰ ਤਰਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਰਕਮ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਜਦ ਪੀਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਗਿਆ। ਪੀਰ ਨੂੰ ਸੇਠ ਦੀ ਇਸ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨੀ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਮੈਂ ਚਾਲ੍ਹੀ ਦਿਨ ਦਾ ਚਿਲ੍ਹਾ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸੇਠ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।"

ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਇਕ ਗੁੰਬਦ-ਨੁਮਾ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਆਵੇ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣਾ ਏਂ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅੰਦਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਘੋਰ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਏ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਪੀਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆਏ। ਪਰ ਪੀਰ ਦੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰ ਦੇ ਇਸ ਘੁਮੰਡ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪੀਰ ਦੇ ਗੁੰਬਦ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ, ਗੁੰਬਦ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ-ਦੋ ਸੇਵਕ ਪੀਰ ਵੱਲ ਭੇਜੇ, ਪਰ ਜਦ ਪੀਰ ਦੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਮਿਲਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਪੀਰ ਦਾ ਗੁੰਬਦ ਫਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਨੂਰ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ।

ਜਦ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਗੁੰਬਦ ਫਟ ਗਿਆ, ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗ਼ੌਂਸ ਡਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਝੱਟ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਰ ਦਾ ਚਿਲ੍ਹਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਧੰਨਵਾਦ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆ ਲੱਗੇ। ਪੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ- "ਜਿਹੜਾ ਧਿਆਨ ਤੂੰ ਸਰਾਪ ਵੱਲ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੇ ਉਹੋ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਅੱਲ੍ਹਾ-ਤਾਲਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਤਰ ਜਾਂਦਾ। ਪੀਰਾਂ-ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਠੰਢ ਪਾਉਣ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਸਾੜਨ ਲੱਗ ਜਾਣ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬਣਦੇ। ਫ਼ਕੀਰੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।"

"ਆਪ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।" ਹਮਜ਼ਾ ਗ਼ੌਂਸ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਅ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਟੋਕੀ, "ਨਾ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਬੁਰੇ।"

ਦੁਨੀਚੰਦ ਕਰੋੜਪਤੀ

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਾਮੀ ਕਰੋੜਪਤੀ ਖੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਸ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਸੰਤ ਫ਼ਕੀਰ ਬੁਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੀ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਆਪਣੀ ਬੱਘੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਉੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਫ਼ਕੀਰ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਛਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ– "ਸੇਠ ਜੀ, ਇਹ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ?" ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ– "ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਰਾਧ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੜੇ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ ਹੈ, ਦੱਛਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਵਸਤਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਰਹੇ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਹੇ ਭਲਿਆ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ ?"

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ– "ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਪੰਡਿਤ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਅੱਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਂ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ– "ਦੁਨੀਚੰਦ ਤੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧਾ ਆਦਮੀ ਹੈਂ, ਕੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਕੀ ਰੂਹਾਂ ਕੁਝ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ? ਉਹ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਏਥੇ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸਤਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ– "ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ– "ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਅਰਥ, ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਮਾ ਤਿਆਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈ

ਗਏ। ਉਹ ਬਘਿਆੜ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣਾ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਵਾਸਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਉੱਚੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸੰਘਣੇ ਘਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈਂ।"

ਦੁਨੀਚੰਦ ਹੱਕਾ-ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਜਾਂ ਬੱਘੀ ਲੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਹੀ ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਉਸ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਵੱਲ ਭੱਜ ਪਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੀਖਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸੁਣੀ। ਜਦ ਉਹ ਉਸ ਪਾਸੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਘਿਆੜ ਘਾਹ ਦੇ ਬੂਝਿਆਂ ਲਾਗੇ ਚੀਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਘਿਆੜ ਤਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਾਪ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਡਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਦੁਨੀਚੰਦ ਡਰ ਨਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੇਅਕਲੀ ਕਰਕੇ ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਕ ਬਘਿਆੜ ਵਾਂਗ ਭੁੱਖ ਹੀ ਭੁੱਖ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦਾ ਸਾਂ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਕੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਪਤੀ ਬਣਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਸ ਕੰਮ ? ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਕ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂਦਾ, ਸੱਚੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਅਤੇ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਕਰ, ਸਭ ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।" ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਤੁਰੇ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਜਦ ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਭੀਲ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮਖ਼ੋਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਫੇਰ ਤਲ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਕੌਣ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਕੌਮ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦਈ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮਖੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਦਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ।

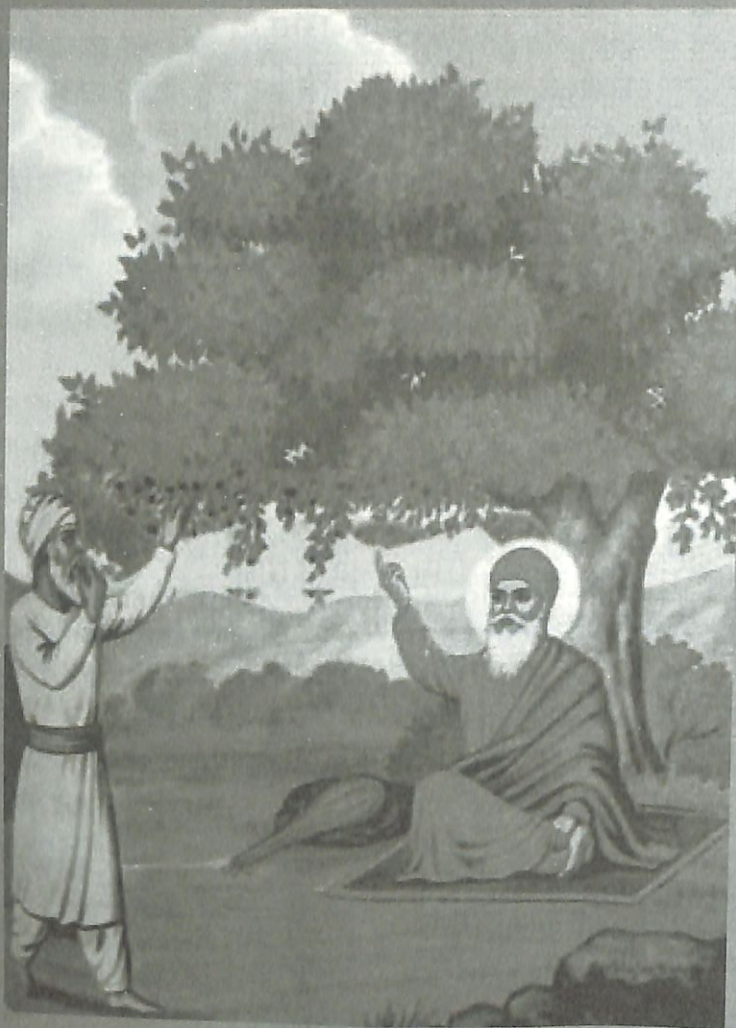
ਉਹ ਲੋਕ ਮਹਿਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ, ਬਲਕਿ ਕੱਖਾਂ-ਕਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਤੇੜ ਕੇਵਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚਮੜਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਸਨ।

ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਰਾਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸੀ। ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਤ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਛੇੜਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ।

ਭੀਲਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਜਦ ਕੁਝ ਭੀਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਇਕ ਵਿਸਮਾਦਮਈ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਧੂਹ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਅ ਲੱਗਣ

'ਤੇ ਭੀਲ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਦੌੜੇ ਜਿਧਰੋਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਸੰਘਣੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋ ਅਦਭੁੱਤ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਸਤੀ ਵੱਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ, ਲੋਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਕਈ-ਕਈ ਕੋਹ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੱਟ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਕੌਡਾ ਵੀ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਕਿਹੜਾ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਬੇਖੌਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੀਲੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਨਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟਿਆ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੀਲਾਂ ਅਤੇ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ- "ਆਓ ਮਿੱਤਰੋ! ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਹੈ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕੌਡਾ ਭੈਅ-ਭੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- "ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਫਿਰ ਕੌਡਾ ਕੁਝ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ- "ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਅਤੇ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਆਏ ਹੋ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕੌਡੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ- "ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਰਾ-ਭਰਾ ਹਨ। ਭਰਾ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਜੰਗਲ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।" ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ।

ਰੀਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ

ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਨਗਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁੱਜੇ। ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਪਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਰਤ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧੂ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਜੋਗੀ ਜਾ ਫ਼ਕੀਰ ਬਣ ਕੇ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉੱਤਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਦਾਰ ਕਰਦੇ ਉਹ ਗੋਰਖ-ਮਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪੀਲੀਭੀਤ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਰਖ-ਮਤਾ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਸੀ। ਇਹ ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਕੁੱਲਾਂ ਤਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਕੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬੇੜਾ ਗ਼ਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਅਤੇ ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਖ਼ਾਤਰ ਲੋਕ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਹਲੜ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਝੰਗਰ ਨਾਥ, ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਨਾਮੀ ਜੋਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸਲ ਜੋਗੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਿਰਲੇਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਰਹੇ। ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਨਾਲ, ਗੋਦੜੀ ਪਾ ਲੈਣ ਨਾਲ, ਡੰਡਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਨ ਨਾਲ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਿੰਗੀ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਜੋਗੀਆਂ ਕੋਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ। ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿਹੜਾ ਗੋਰਖ-ਮੱਤਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਫਿਰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਨਕ ਮਤਾ' ਹੋ ਗਿਆ।

ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਉਹ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਰੀਠੇ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ- "ਮਹਾਰਾਜ! ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਫਲ ਲੱਭ ਕੇ ਖਾ ਆਵਾਂ ?"

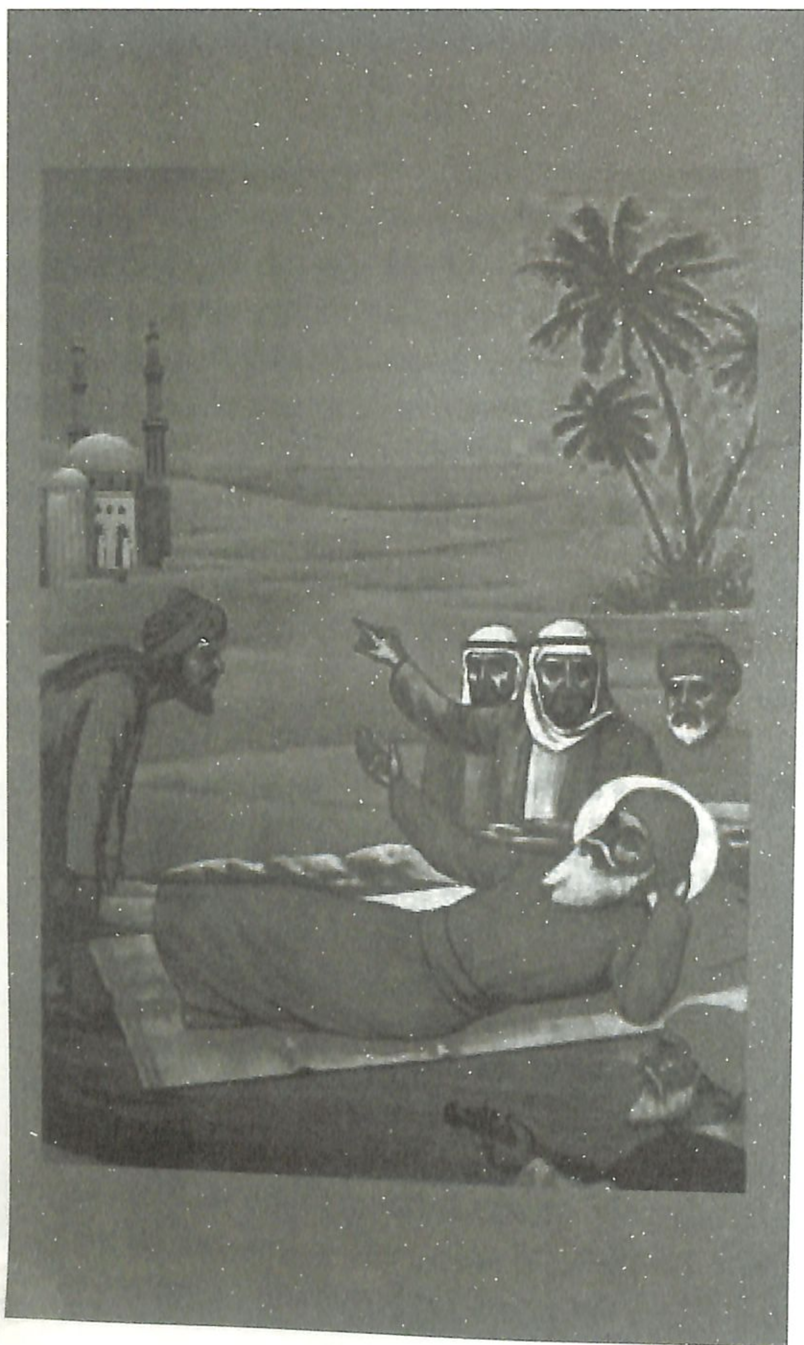
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੀਠੇ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਇਕ ਟਹਿਣੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਟਹਿਣੀ ਦੇ ਰੀਠੇ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾ ਲੈ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਦ ਉਹ ਰੀਠੇ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਟਹਿਣੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੀਠੇ ਖਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਦੂਸਰੀ ਟਾਹਣੀ ਦੇ ਰੀਠੇ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਕੌੜੇ ਸਨ। ਉਹ ਦਰੱਖਤ ਹਾਲੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਟਹਿਣੀ ਦੇ ਰੀਠੇ ਅੱਜ ਵੀ ਛੁਹਾਰੇ ਵਾਂਗ ਮਿੱਠੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ' ਹੈ।

ਮੱਕੇ ਦਾ ਹੱਜ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਲੰਮੇ ਪੰਧ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹਾਜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲਏ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਸਿੰਧ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਹਾਜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਮੱਕਾ ਅਰਬ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪੂਜਨੀਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਹਾਜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ। ਜਦ ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਿਕਰਮਾ ਵਿਚ ਕਾਅਬੇ ਵੱਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਅਬੇ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਅਬੇ ਵੱਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਹਾਜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਆਏ। ਇਕ ਹਾਜੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਜੀਵਨ' ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਉੱਠ ਓਏ ਤੂੰ ਕੌਣ ਏਂ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਕੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਏਂ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੇ- "ਰੱਬ ਦਿਆ ਬੰਦਿਆ! ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਥੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੈਥੋਂ ਹੁਣ ਉੱਠਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਘਸੀਟ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਓ ਜਿੱਧਰ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਾਅਬਾ ਵੀ ਓਸੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਫਿਰ ਗਿਆ ਜਿੱਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਲੱਤਾਂ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਘੁੰਮਾਈਆਂ ਪਰ ਕਾਅਬਾ ਓਧਰ ਵੀ ਘੁੰਮ ਗਿਆ। ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਚਾਰਾ ਕਰਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕਾਅਬੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਰਨ। ਜਦ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ- "ਹੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦੇ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਵੋ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ– "ਭਲੇ ਲੋਕੋ ! ਮੈਂ ਪੈਰ ਕਿੱਧਰ ਕਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੱਬ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਰਬ–ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਕਾਅਬੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਹੀ ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।"

ਹਾਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ, ਉਹ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲੱਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ– "ਰੱਬ ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਮਨੁੱਖ, ਹਰ ਜੀਵ, ਹਰ ਬੂਟੇ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਇਕ ਫਿਰਕੇ, ਇਕ ਮਜ਼ਬ ਜਾਂ ਇਕ ਧਰਮ ਤਕ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਰੱਬ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ– "ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਅਮਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵੱਡਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਛੋਟਾ ਹੈ।"

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਾਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ।

ਬ਼ਗਦਾਦ ਪੁੱਜਣਾ

ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਸਰ, ਤੁਰਕੀ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਰਾਕ ਵਿਚ ਬ਼ਗਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਬ਼ਗਦਾਦ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਨਾਰਸ ਵਾਂਗ ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ਼ਗਦਾਦ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਜਮਾ ਲਿਆ। ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸੁਰੀਲੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ।

ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਬ਼ਗਦਾਦ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੀਰ ਕੋਲ ਵੀ ਪੁੱਜੀ। ਪੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਸੇਵਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ- "ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪੀਰ ਦੇ ਬੁਲਾਵੇ ਉਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬ਼ਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਉਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਜਦ ਪੀਰ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਫਿਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁੱਜਾ ਹੋਇਆ ਫ਼ਕੀਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਲਿਮ- ਫਾਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਪੀਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ।

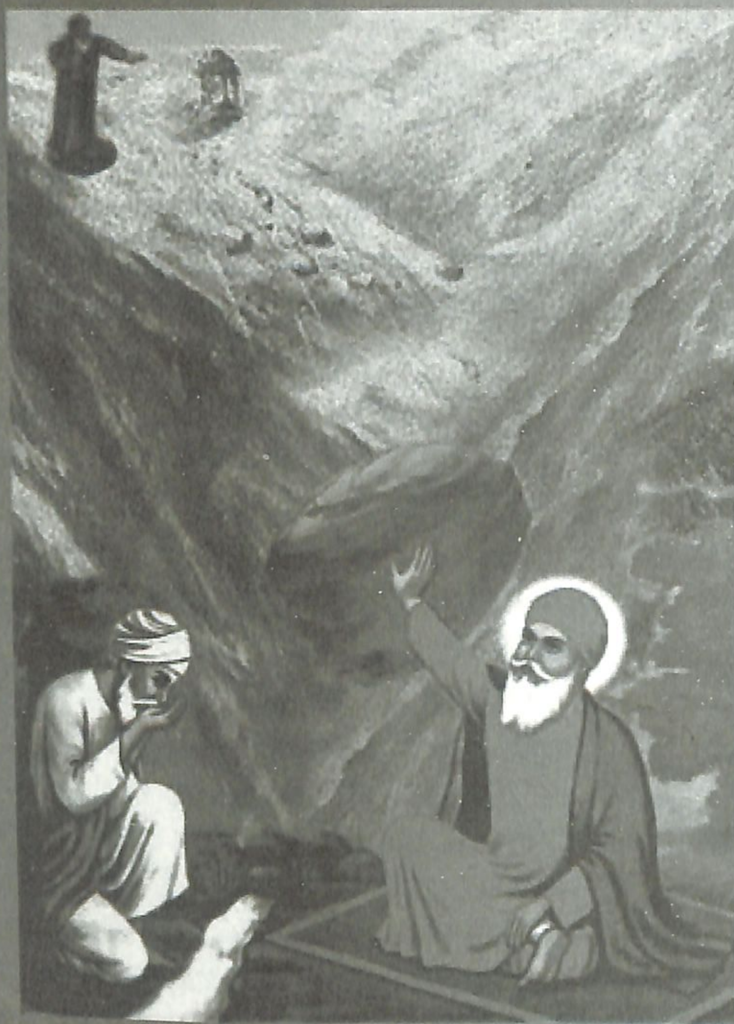
ਪੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ- "ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਅਤੇ ਕਿਸ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰ ਹੋ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ– "ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਵਾਹਿਦ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਫ਼ਕੀਰ ਹਾਂ।" ਪੀਰ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ– "ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਘਰਾਣਾ, ਫ਼ਿਰਕਾ, ਮੁਲਕ ਆਦਿ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਪੀਰ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ– "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰਾਣਾ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਰਹਿਬਰ ਹੀ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਹਨ।"

ਪੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ– "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਤਾਲ ਸੁਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਲੱਖਾਂ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਪੜ੍ਹੀ–ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਓ ?"

ਪੀਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਵੀ ਲਾਗੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵੇਖ ਲਏ। ਪੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਵਲੀ 'ਪੀਰ ਨਾਨਕ' ਕਹਿ ਕੇ ਪੂਜਿਆ।

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨਾ

ਬਗ਼ਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਦਾਨ ਦੇ ਗੱਫੇ ਬਖ਼ਸ਼ਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਜਿਸ ਨਗਰ ਨੂੰ 'ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਇਕ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਢਲਾਣ ਹੇਠ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਏਥੇ ਹੀ ਇਕ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨਾਮੀ ਫ਼ਕੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਜਾਦੂ-ਟੂਣਿਆਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਚਸ਼ਮਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਤਲਾਬ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਲਾਬ ਭਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਘੜੇ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ। ਇਸ ਮਨਮੋਹਕ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕੀਲੇ ਗਏ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ।

ਉਹ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗੇ, ਜਦ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੋਲ ਲੋਕ ਜਾਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਤਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਓਧਰ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਇਕ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਫ਼ਕੀਰ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਪਹਾੜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੋਲ ਪੁੱਜਿਆ ਅਤੇ ਘੁੱਟ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ- "ਜਿਸ

ਫ਼ਕੀਰ ਦਾ ਤੂੰ ਚੇਲਾ ਹੈਂ ਕੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸਕਦਾ?" ਮਰਦਾਨਾ ਪਿਆਸ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਹੇਠੋਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸੋਮਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ।

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦਾ ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲ-ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਰੋੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਪੱਥਰ ਥੱਲੇ ਕੁਚਲੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਪੱਥਰ ਰਿੜ੍ਹਦਾ-ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਪੱਥਰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜਾ ਉਸ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਧਸ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਸ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਅਨੋਖੇ ਕੌਤਕ ਦਾ ਪਤਾ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਆ ਲੱਗੇ।

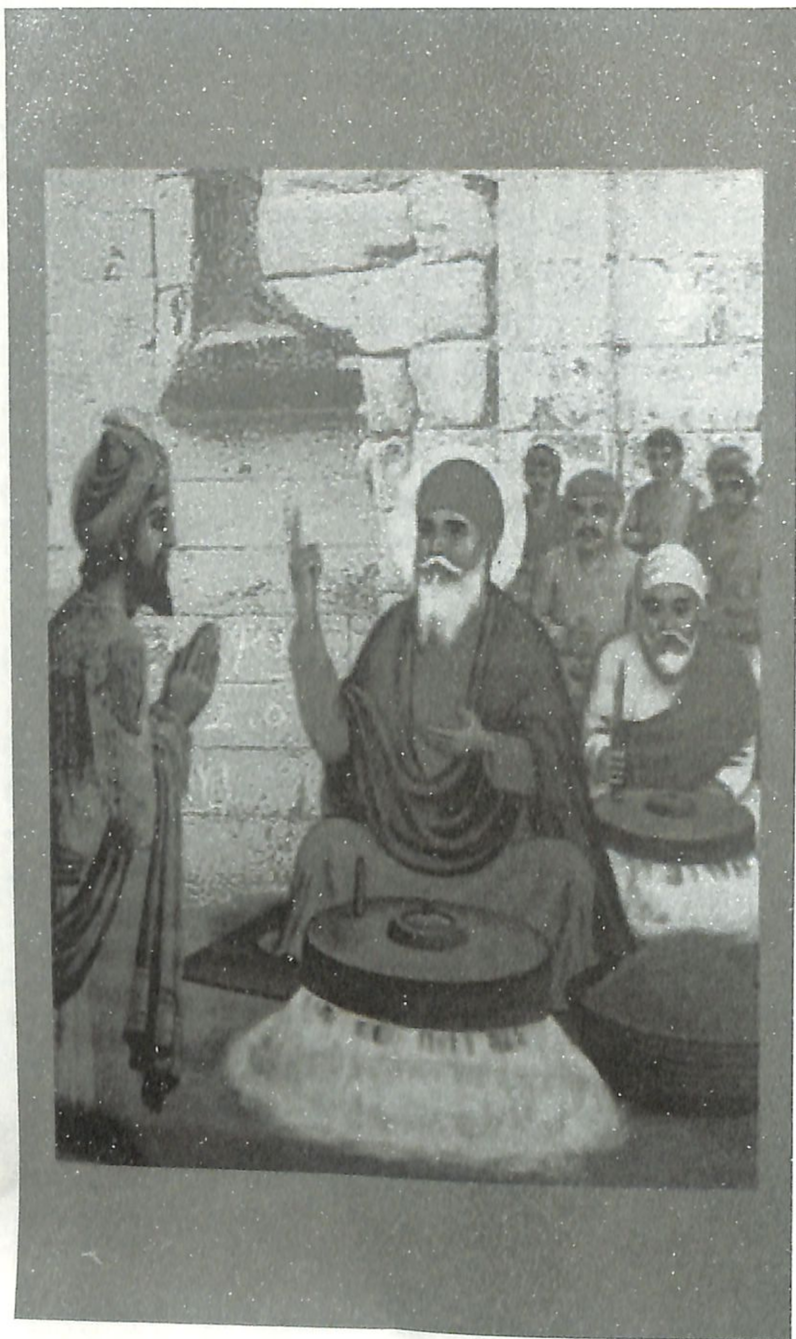
ਜਦ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲੱਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ- "ਨਾਨਕ! ਖ਼ੁਦੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿਰਫ਼ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ।" ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ' ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਬਾਬਰ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਹੰਕਾਰੀ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੈਦਪੁਰ (ਐਮਨਾਬਾਦ) ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ। ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਸਣ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜਲ-ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ। ਫਿਰ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਨਾ ਪੁੱਛੋ, ਇਹ ਪਠਾਣ ਹਾਕਮ ਬਹੁਤ ਦੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਕੋਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ। ਮੁਫ਼ਤ ਵਗਾਰਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਆਕੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।" ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਏਥੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੋਲੇਗਾ ਹੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੀਸ ਦੇਵੇਗਾ।"

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਸੈਦਪੁਰ ਠਹਿਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਆ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਹਿਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੰਬੂਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵੀ ਫੜੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸਮਾਨ ਰਖਵਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਰਖਵਾ ਕੇ, ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਪੀਸਣ ਵਾਸਤੇ ਚੱਕੀਆਂ ਗੇੜਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਚੱਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਸਨ। ਉਹ ਆਪ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਆਏ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰੀਲੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਸਭ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਗਏ।

ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਕੀਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਸਿਪਾਹੀ ਦੌੜ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਚਿੱਤਰ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ। ਬਾਬਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸਮਾਦਮਈ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਝੱਟ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਚੱਕੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਬਾਬਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਗਾਇਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਬਾਬਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਗਾ ਰਹੇ ਸੋ ?" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਾਇਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ, "ਰੱਬ ਸਭ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲੁੱਟ ਲਈਆਂ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ।"

ਬਾਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਉੱਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਕੈਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਮੇਲਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ

ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਗਏ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੁਣ ਇਕ ਚੰਗੇ ਨਗਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਏਥੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ ਹੀ ਆਬਾਦ ਸਨ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਕੀਰੀ ਬਾਣਾ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਚਾਦਰ ਤੇੜ ਬੰਨ੍ਹਦੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਕੁੜਤਾ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਚਾਦਰ ਉੱਪਰ ਲੈਂਦੇ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਾਦੀ ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਇਕ ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਛੱਕਦੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਸਿੱਧਾਂ-ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਖ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਸ਼ਿਵਰਾਤਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਧ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਭੇਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਥੱਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਪ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਆ ਜੁੜਿਆ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੁੱਚੀ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਕਰੋ, ਫ਼ਕੀਰ ਜੋਗੀ ਬਣਨ

ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਭਵਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਜੋਗੀਆਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਜੁੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ-ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀ-ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਪਾਖੰਡ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਬਣ ਗਏ ਹੋ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਭਾਵ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ- "ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵਿਹਲੜਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੀਤ ਹੋਏ, ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੇ ਘਰ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਮੰਗਤਾ ?" ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਜੋਗੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਈ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਓ ?"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਜਾਂ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋ-ਚਾਰ ਪਲ ਰਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬਲਕਿ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਅਮਰ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ।

ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰ

ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਗਏ। ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਕ ਲੰਮੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਫਿਲਾਸਫ਼ੀ ਦਾ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੂਫ਼ੀ ਪੀਰ-ਫ਼ਕੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀਰਾਂ-ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਦੇ ਸਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੀਰ-ਫ਼ਕੀਰ ਵੀ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਢੌਂਗ ਰਚ ਕੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਕਿ ਇਲਾਹੀ ਫ਼ਕੀਰ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਜਦ ਪੀਰਾਂ-ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਏ। ਉਹ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਥੇ ਠਹਿਰ ਗਏ ਤਾਂ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਇਕ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਕਟੋਰਾ ਕੁਝ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਭੇਜਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਟੋਰਾ ਫੜਨਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਟੋਰਾ ਅਡੋਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਉਸ ਪੀਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੋ ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ- "ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਹੱਸ ਹੈ ? ਦੁੱਧ ਭਰਿਆ ਕਟੋਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਧਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।" ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ

ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ– "ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ! ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਹਿਰਾ ਭੇਦ ਹੈ, ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੀਰਾਂ–ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨੱਕੋ–ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੀਰ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕਟੋਰੇ ਉੱਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਜਾਂ ਥਾਂ ਮੱਲਣ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਵੰਡਣ ਆਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਪੀਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਰਹਾਂਗੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਗੇ। ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਏਥੇ ਵੱਸਣਾ, ਟਹਿਕਣਾ ਤੇ ਮਹਿਕਣਾ ਚੰਬੇਲੀ ਵਾਂਗ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੇ–ਵੱਡੇ ਪੀਰ–ਫ਼ਕੀਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰ–ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਉਹ ਪੀਰ–ਫ਼ਕੀਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ– "ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪੀਰ–ਫ਼ਕੀਰ ਝੂਠੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਜਾਈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਨਖਿਧ ਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੇ ਹੋ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਬੂਲ ਹੋਵੋਗੇ।" ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੀਰ–ਫ਼ਕੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ।

ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਪਾਕ ਪਟਨ' ਗਏ। ਉੱਥੇ ਸ਼ੇਖ 'ਫ਼ਰੀਦ ਸਾਨੀ' ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਉਤਾਰੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ – ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤੀਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਜੀਆਂ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਕਾਇਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਦ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਰੂਹਾਨੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਉੱਥੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੋਗੀਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਗ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਜੀਵਨ-ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੱਡਾ-ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਉਚ-ਨੀਚ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਕੇਵਲ ਸਵਾਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਿਟਿਆ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦੇ। ਇਸ ਭਿੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਤੋਰਿਆ। ਉਸ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਥੇ ਕੋਈ ਹਿਦੂ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਮੁਸਲਿਮ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕੋ ਪਾਣੀ ਸੀ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਲੰਗਰ ਮੁਫ਼ਤ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਰਕਮ ਵਸੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਹਲੜਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਣ 'ਤੇ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੋਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਘਰ-ਬਾਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ। ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਅ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੇਟਾ ਪਾਵੇ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਲੈ ਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਟਿਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਉਮਰ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਗਏ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ- "ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਤੂੰ ਹੁਣ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਇੰਝ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਉਸਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੁੱਲ ਰਾਵੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿੱਤੇ। ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ 'ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ' ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਜਿਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਇਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਕਾਰਜ

ਹੋਵੇ, ਓਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ 'ਧਰਮ' ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਨ ਸੱਚਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਇਨਸਾਨ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ।

ਜੋਤ ਤੋਂ ਜੋਤ ਜਗੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੁਣ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਤਰਾਅਧਿਕਾਰੀ ਚੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪੁੰਜ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਭ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ-ਛੋਟਾ ਨਾ ਚਿਤਾਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚੰਨ ਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਾਸਤੇ ਜਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਾਤ ਬਖ਼ਸ਼ੋ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ।" ਹੁਣ ਚੋਣ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਰੀਅਲ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਅੱਗੇ ਧਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ- "ਅੱਜ ਤੋਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਅੰਗ ਹੋਏ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ

ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਜੋਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਗ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ– "ਅੱਜ ਤੋਂ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੇਵਲ ਸੇਵਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾ ਸਕੇਗਾ।"

ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਬੜੀ ਚੋਟ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਉਹ ਬਣਦੇ।

ਓਧਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ 1539 ਈ: ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਅ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ-ਦਾਹ ਸਸਕਾਰ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ।

